

Lietuvių literatūros laiko juosta. XVIII amžiaus pabaiga – XX a. pradžia

Šviečiamasis amžius

Kristijonas Donelaitis (1714-1780) „Metai“ – pirmasis didesnės apimties lietuvių grožinės literatūros kūrinys. Didaktinė epinė poema, parašyta hegzametru. (Išleista 1818. Mažoji Lietuva).

Tema: Mažosios Lietuvos būrų gyvenimas keičiantis metų laikams ir su jais pasikartojantys darbai, santykiais su ponais ir kitataučiais.

Problemos: kokia žmogaus buvimo pasaulyje prasmė, kaip reikia gyventi ir elgtis Dievo sukurtame pasaulyje.

Stiliaus savitumas: veikėjai – Vyžlaukio kaimo „viežlybi“ ir „nenaudėliai“ būrai, juos skriaudžiantys ponai. Sodri, turtinga, vaizdinga kalba: vaizdingi veiksmažodžiai, hiperbolės, palyginimai.

Romantizmas

Antanas Baranauskas (1835– 1902)

„Anykščių šilelis“. Poema. (Parašyta 1858-1859, kad įrodytų lietuvių kalbos grožį)

Tema: Lietuvos gamtos grožis.

Problemos: Lietuvos gamtos grožio nykimas.

Stiliaus savitumas: gamtos grožio poetizavimas, dabarties ir praeities priešprieša, kontrastas. Miškas lyginamas su lietuviu būdu, Anykščių šilelio likimas tarsi visos Lietuvos likimo metafora. Žvilgsnis į šilę – nuo apačios į viršų, garsai – nuo pumpuro skleidimosi iki triukšmo.

Pozityvizmas. Realizmas.

Vincas Kudirka (1858–1899). Poezija („Tautiška giesmė“, „Varpas“, „Labora“ ir kt.

Temos: tautinio atgimimo skatinimas.

Apsakymai (satyros): „Viršiminkai“, „Lietuvos tilto atsiminimai“.

Temos: smerktinų carinės priespaudos valdininkų ir reiškinių išjuokimas.

Stiliaus savitumas: satyriškas, ironiškas ydingų visuomenės reiškinių vaizdavimas.

Romantizmas.

Maironis (1862–1932). „Pavasario balsai“ (1895) – eilėraščiai. („Nuo Birutės kalno“, „Vakaras ant ežero Keturių Kantonų“, „Poeta“, „Užmigo žemė“ ir kt.) „Jaunoji Lietuva“ (1907) – lyrinė poema. **Temos:** Tėvynės meilės, istorinės praeities, gamtos, asmeninė lyrika.

Satyros „Mano moksladraugiams“, „Kai kam“ ir kt. Su ironija ir sarkazmu išsakomas požiūris į visuomenės gyvenimo ydas.

Stiliaus savitumas: subjektyvumas, atviras jausmingumas, dramatiškumas, individualumas. Maironio melodinga, lietuvių liaudies dainomis paremtą lyrikos stilių tęsė Salomėja Nėris, Just. Marcinkevičius ir kt.

Realizmas.

Žemaitė (1845–1921).

Apsakymai (ciklas „Laimė nutekėjimo“. Žymiausi apsakymai: „Marti“, „Petras Kurmelis“.)

Temos: XIX a. pab. – XX a. pr. Lietuvos valstiečių gyvenimas, jų buitį, papročiai, šeimos gyvenimas, žmonių tarpusavio santykiai.

Problemos: Pobaudžiavinio kaimo kultūrinis, ekonominis atsilikimas, moters padėtis šeimoje.

Stiliaus ypatybės: objetyvus pasakojimas, plačiai vaizduojama veikėjų aplinka ir kasdienybė, turtinga ir vaizdinga kalba, gyvi, ryškūs, nepakartojami veikėjų paveikslai.

